

Kenniswerkplaats Jeugd en Gezin Centraal

Regionale
Kenniswerkplaats
**Jeugd en Gezin
Centraal**

Sociale steun van het gezin en schooluitval

Adviesverslag

Naam student: Dorien de Pater

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie *“Sociale steun van het gezin en schooluitval”*. Het onderzoek voor deze scriptie is uitgevoerd bij de Regionale Kenniswerkplaats Jeugd en Gezin Centraal. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Verpleegkunde aan de Hogeschool Utrecht en in opdracht van de opdrachtgever. Vanaf februari 2021 tot en met mei 2021 heb ik met plezier gewerkt aan dit onderzoek en het schrijven van deze scriptie.

Samen met mijn docentbegeleider Rixt Zuidema en mijn opdrachtgeefster Margot Peeters ben ik tot de onderzoeksvraag voor deze scriptie gekomen. Tijdens dit onderzoek stonden de verschillende begeleiders vanuit de Kenniswerkplaats en mijn begeleider vanuit school altijd klaar voor mij. Wanneer ik tijdens mijn onderzoek vragen had, of dilemma's wilde bespreken, kon ik altijd bij hen terecht, ik heb deze momenten als zeer waardevol ervaren waardoor het onderzoek en het uitwerken van de scriptie goed is verlopen.

Ik wil van deze gelegenheid tevens gebruik maken om mijn begeleider Rixt Zuidema te bedanken voor de fijne begeleiding en ondersteuning tijdens dit traject. Ook wil ik Margot Peeters en de andere collega's die werkzaam zijn bij de Kenniswerkplaats bedanken voor hun begeleiding tijdens dit traject. En uiteraard wil ik ook alle respondenten bedanken die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek. Zonder hun medewerking was het mij niet gelukt om dit onderzoek te voltooien.

Tevens wil ik mijn vriend, tweelingzus en mijn ouders bedanken. Zij hebben mij geholpen door te luisteren, vragen te stellen, kritisch te zijn, mij te motiveren en te voorzien van advies daar waar nodig.

Tot slot wil ik kwijt dat dit hele proces belangrijk is geweest voor mijn ontwikkeling, groei en zelfkritiek, het heeft mij veel geleerd.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Dorien de Pater
Amersfoort, 28 mei 2021

Inhoud

Voorwoord	20
Samenvatting.....	22
Inleiding	22
Methode.....	22
Resultaten	22
Discussie en conclusie	22
Advies voor de praktijk.....	22
Inleiding	23
Methode.....	25
Onderzoeksdesign	25
Setting en doelgroep	25
Dataverzameling.....	25
Data-analyse.....	25
Ethische overwegingen	26
Resultaten	27
Sociale steun vanuit het gezin.....	27
Gezin.....	27
School	28
Schooluitval	28
Oorzaken schooluitval korte termijn.....	29
Oorzaken schooluitval lange termijn.....	29
Discussie en conclusie Discussie.....	30
Betekenis resultaten.....	30
Kritische beschouwing.....	30
Betrouwbaarheid en validiteit.....	30
Sterke en zwakke punten	31
Implicaties voor het verpleegkundige vak en suggesties voor vervolgonderzoek.....	31
Conclusie	32
Advies voor de praktijk.....	33
Bibliografie	34

Samenvatting

Inleiding

Sinds een aantal jaren is een stijging te zien in schooluitval onder jongeren van 12-18 jaar op het voortgezet onderwijs. Er zijn verschillende factoren die invloed hierop kunnen hebben, waaronder sociale steun. De kenniswerkplaats Jeugd en Gezin Centraal is in samenwerking met het Trimbos Instituut een grootschalig onderzoek gestart om verschillende risicofactoren van schooluitval in kaart te brengen. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verkrijgen op de invloed van sociale steun van het gezin op schooluitval onder jongeren van 12-18 jaar.

Methode

Dit is een kwalitatief onderzoek met semigestructureerde interviews om de onderzoeksvraag te beantwoorden. De interviews zijn eerst getranscribeerd, daarna werden de interviews zowel open, axiaal en selectief gecodeerd.

Resultaten

Er werden vier jongeren van 12-18 jaar geïnterviewd. Resultaten laten zien dat zowel sociale steun vanuit het gezin, te weten ouders en broers/zussen, maar ook sociale steun vanuit school, zoals klasgenoten en docenten bijdragen aan het verminderen van schooluitval. Tevens zijn er specifieke risicofactoren in kaart gebracht die in relatie staan tot schooluitval op zowel korte- als lange termijn, te weten gedrag, mentale- en sociale oorzaken.

Discussie en conclusie

Sociale steun vanuit het gezin en school dragen bij aan het verminderen van schooluitval. Verschillende onderzoeken tonen aan dat sociale steun essentieel is bij het verminderen van schooluitval, ook de positieve betrokkenheid en de belangrijke band tussen ouder en kind worden geassocieerd met een verhoogde slagingskans, tevens werden betere schoolresultaten gezien, dit kwam overeen bij de respondenten.

Advies voor de praktijk

Sociale steun van het gezin heeft invloed op het afmaken van school en is dus essentieel voor het terugdringen van schooluitval. Naar aanleiding van het onderzoek zijn er verschillende adviezen voor de praktijk: de jeugdverpleegkundige moet meer betrokken worden op de scholen en goed geschoold zijn en sociale steun zou ingezet kunnen worden als interventie.

Inleiding

Sinds 2016 is een stijging te zien van het aantal leerlingen dat op school uitvalt (Nederlands Jeugdinstituut, 2020). In het schooljaar 2019-2020 zijn 22.785 jongeren uitgevallen op school (Onderwijs in cijfers, z.d.), in het voorgezet onderwijs gaat dit om 0,4%. Onderzoek toont aan dat het afronden van een middelbare schoolopleiding de positieve sociale en economische resultaten voor jongeren zelf en de samenleving bevordert, zo hebben jongeren meer kans op het vinden van een baan en het volgen van een vervolgstudie (Zaff et al., 2017). Schooluitval is vaak een langdurig proces (Lusse, 2013), hieraan vooraf gaat dikwijls (langdurig) verzuim, blijven zitten en wisselen van niveau. Wanneer een leerling zijn opleiding zonder diploma verlaat en niet doorstroomt naar een andere onderwijssoort wordt er gesproken van schooluitval (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). De Rijksoverheid heeft als doel schooluitval zoveel mogelijk terug te brengen naar maximaal 20.000 nieuwe voortijdige schoolverlaters per jaar in 2021 (Rijksoverheid, z.d.).

Verschillende factoren spelen een rol bij schooluitval, namelijk: drugmisbruik, blijven zitten, slechte schoolresultaten, mentale (gezondheids-) problemen, het vertonen van antisociaal gedrag/cognities, het hebben van een laag zelfbeeld en een negatieve houding tegenover school (Gubbels, Van der Put & Assink, 2019). Tevens worden negatieve ervaringen uit de kindertijd in verband gebracht met een verhoogd risico op schooluitval (Morrow & Villodas, 2018). Onderzoek wijst uit dat voortijdige schoolverlaters tot vier keer meer kans hebben om gearresteerd of ontslagen te worden, een slechtere gezondheid hebben en meer gebruik maken van illegale middelen (Lansford, Dodge, Pettit & Bates, 2016). Door dit te voorkomen, kunnen verdere gezondheidsproblemen en maatschappelijke problemen in de toekomst ondervangen worden. Daarnaast wordt een laag opleidingsniveau van ouders sterk geassocieerd met schooluitval (Gubbels, Van der Put & Assink, 2019). Om schooluitval te voorkomen moeten professionals niet wachten tot dreigende uitval, maar risicofactoren zo vroeg mogelijk identificeren, aanpakken en actief benaderen (Theunissen, Bosma, Verdonk & Feron, 2015). Daarbij is het belangrijk om een beter begrip te krijgen van de verschillende soorten studenten die voortijdig school verlaten (Ogresta, Rezo, Kožljan, Paré & Ajduković, 2020). Hierbij is het van belang om niet alleen naar de individuele factoren te kijken, omdat dit vaak samenhangt met een samenspel van factoren (Santos, Nada, Macedo & Araújo, 2020). Dit kan zijn door het veranderen van de woonsituatie van scholieren, het financieel niet meer kunnen voorzien van goed onderwijs, het missen van sociale steun van de ouders of de verwachtingen niet waarmaken en aansluiting met het onderwijs verliezen (Babinski, Corra & Gifford, 2016).

Onderzoek wijst ook uit dat drie keer zoveel schooluitval bestaat bij adolescenten die acute stressvolle situaties meemaken, door hier op het juiste moment op in te spelen met passende interventies zou dit meer voorkomen kunnen worden (Dupéré et al., 2018).

Sociale steun vanuit het gezin is essentieel bij het verminderen van schooluitval (Gubbels, Van der Put & Assink, 2019). Ouderbetrokkenheid kan het leren tijdens de middelbare schooljaren op een andere manier ondersteunen, aangezien verschillende vaardigheden, zoals besluitvorming van jongeren in opkomst zijn (Robinson & Meredith, 2013). De betrokkenheid en de band tussen ouder en kind worden positief geassocieerd met een verhoogde slagingskans op de middelbare school (Zaff et al., 2017). Tevens worden bij kinderen waarbij ouders betrokken zijn op school betere schoolprestaties gezien (McDermott, Anderson & Zaff, 2018). Niet alleen sociale steun van ouders is belangrijk, onderzoek laat zien dat jongeren ook toenadering zoeken bij leeftijdsgenoten en docenten (Wang & Eccles, 2012). Een andere positieve factor is een prettig schoolklimaat, wanneer er een goede band is tussen de leerlingen en docenten vallen minder leerlingen uit op school (Van Eck, Johnson, Bettencourt & Lindstrom Johnson, 2017). Gezinnen moet ernaar streven om sociale

ondersteuning te bieden om de schoolbetrokkenheid te versterken (Fernández Lasarte, Ramos Díaz, Goñi Palacios & Rodríguez Fernández, 2020).

De gemeenten spelen ook een rol en zijn verantwoordelijk voor de jeugdzorg. In januari 2015 is hiervoor de nieuwe Jeugdwet ingevoerd. Het doel van de wet is om versnippering van de zorg voor de jongeren tegen te gaan en de zorg en hulp dichterbij het gezin te organiseren (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). De jeugdzorg heeft, als gevolg van de wetswijziging, hun beleid moeten richten op de volgende taken (zie tabel 1):

- Het inschakelen, herstellen en versterken van het probleemoplossend vermogen van kinderen en jongeren, hun ouders en sociale omgeving;
- Preventie en vroeg signalering;
- Het bevorderen van de opvoedcapaciteiten van de ouders en de sociale omgeving;
- Het tijdig bieden van de juiste hulp op maat;
- Effectieve en efficiënte samenwerking rondom gezinnen.

Tabel 1: Taken jeugdzorg (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.)

De gemeentelijke gezondheidsdienst (GGD) is een instantie die onderdeel kan zijn van de jeugdgezondheidszorg, dit is echter afhankelijk van hoe de gemeente dit organiseert. Zij monitoren en onderzoeken de gezondheid van jongeren. Daarnaast kunnen jongeren terecht bij de jeugdverpleegkundigen van de GGD die werkzaam zijn op scholen, hiervoor zijn de spreekuren beschikbaar (ZonMw, 2019). De jongeren op de middelbare scholen krijgen twee keer een preventief gezondheidsonderzoek aangeboden, hierbij kijkt de jeugdverpleegkundige naar groei, gezondheid en ontwikkeling (Jong JGZ, z.d.). De jeugdverpleegkundige maakt deel uit van het jeugdgezondheidsteam, dit team is verantwoordelijk voor laagdrempelig, dekkend aanbod van informatie, voorlichting en algemene preventieve opgroei- en opvoedsteun, inclusief de jeugdgezondheidszorg (Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland, 2014) (hierna te noemen: V&VN). Dit sluit aan bij de verpleegkundige CanMEDS rol: gezondheidsbevorderaar (V&VN, z.d.). De focus van de jeugdverpleegkundige ligt op preventie en is erop gericht de gezondheid te bewaken en te bevorderen op lichamelijk, cognitief en sociaal-emotioneel vlak (V&VN, 2014). De jeugdverpleegkundige heeft een cruciale rol in het terugdringen van schooluitval. Hoewel er geen gerichte interventie is voor het terugdringen van schooluitval kan de jeugdverpleegkundige hiervoor worden ingezet. Zij heeft meerdere consulten en kan hierdoor tijdig risicofactoren voor schooluitval signaleren.

Hoewel uit onderzoek duidelijk blijkt dat sociale steun van het gezin belangrijk is om schooluitval tegen te gaan, weten ze (of weet men) in de regio Eemland, Lekstroom, Utrecht-West en Zuidoost Utrecht nog niet hoe sociale steun in het gezin schooluitval kan beïnvloeden, daarom wordt hier door de kenniswerkplaats onderzoek naar gedaan (Werkplaats en Jeugd, z.d.).

De doelstelling van dit onderzoek is inzicht te verkrijgen op de invloed van sociale steun van het gezin op schooluitval onder jongeren van 12-18 jaar, met het oog op het uitbrengen van een advies aan de kenniswerkplaats Jeugd en Gezin centraal, de opdrachtgever voor dit onderzoek. Hieruit volgt de volgende onderzoeksvraag: *'Hoe kan de sociale steun van het gezin van jongeren van 12- 18 jaar bijdragen aan een verminderde kans op schooluitval?'*

Methode

Onderzoeksdesign

Dit is een kwalitatief onderzoek met semigestructureerde interviews waarbij het gaat om ervaringen of verwachtingen van personen, hierbij werd diep ingegaan op het onderwerp om attitudes en achterliggende oorzaken te achterhalen (Bakker & Van Buuren, 2014). De onderwerpen die besproken werden tijdens het interview lagen al vast en daarnaast was er al een idee over de vragen die gesteld werden bij elk onderwerp. Er zijn vooraf geen gestructureerde antwoordcategorieën bepaald (Bakker & Van Buuren, 2014). Via deze interviews is het perspectief van jongeren meegenomen (Werkplaats en Jeugd, z.d.).

Setting en doelgroep

Het onderzoek heeft plaats gevonden bij jongeren tussen de 12-18 jaar, in de regio Eemland, Lekstroom, Utrecht-West en Zuidoost Utrecht en die op het voortgezet onderwijs zitten. Tevens zijn er jongeren meegenomen die zijn uitgevallen op school. Hiervoor is nadrukkelijk gekozen omdat schooluitval beter gedefinieerd kon worden aan de hand van deze ervaringen. Zoals eerder genoemd is schooluitval een langdurig proces waar veel aan vooraf gaat, mede als gevolg hiervan is er tevens gekozen om jongeren te interviewen die zijn afgezakt in niveau binnen het schoolsysteem.

Dataverzameling

Door middel van een flyer uitgereikt via social media werden jongeren gevraagd deel te nemen aan het onderzoek. Na aanmelding werden de respondenten verder geïnformeerd over het onderzoek via een brief (zie bijlage 3). Zij gaven hierin akkoord voor het meedoen aan het onderzoek en tevens dat hun gegevens gebruikt mochten worden in het onderzoek. Als dank voor de medewerking kregen zij een tegoedbon toegestuurd. Voordat de interviews zijn afgenomen is er een topiclijst opgesteld. De topiclijst is gebaseerd op belangrijke begrippen om schoolstress, prestatiedruk, schoolverzuim en schooluitval uit te vragen. Daarnaast heeft iedere onderzoeker vragen toegevoegd om de hoofdvraag (per scriptie) te beantwoorden. De topiclijst is in bijlage 2 te vinden. De interviews hebben maximaal een uur geduurd.

Ook is in de inleiding gebruik gemaakt van verschillende literatuur en wetenschappelijke artikelen. Het bijbehorende zoekplan is te vinden in bijlage 1.

Data-analyse

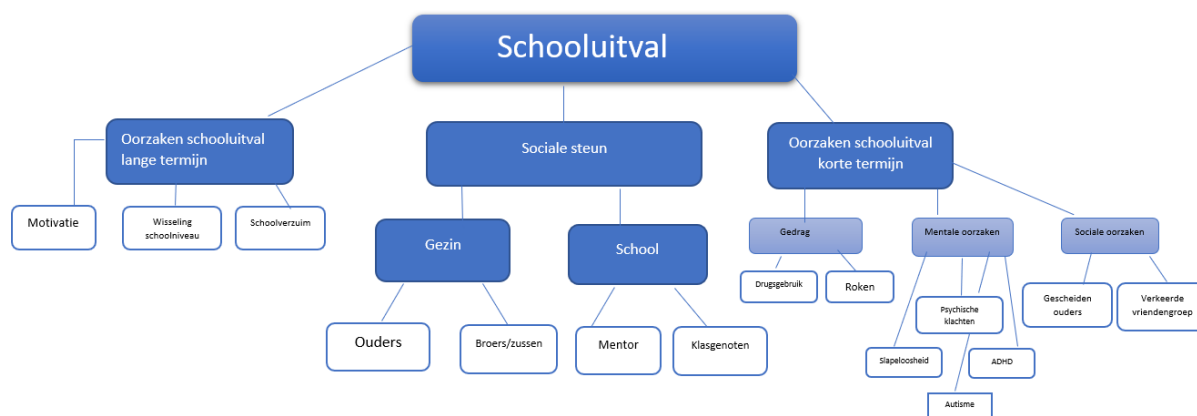
De interviews werden getranscribeerd en gecodeerd. De data werd zowel open, als axiaal en selectief gecodeerd. Bij het open coderen werd het hele getranscribeerde interview gelezen en werden codes aan de tekstfragmenten gekoppeld. Bij de volgende stap, axiaal coderen, werden de open codes met elkaar vergeleken en werden de bij elkaar behorende codes samengevoegd binnen een overkoepelende code. Als laatste werd er selectief gecodeerd. Hierbij werd een theorie opgebouwd met behulp van de hoofdcategorieën van de vorige stap. De relaties werden hierbij gelegd tussen de verschillende data (Dingemanse, 2019).

Ethische overwegingen

Voor deelname aan het interview werd 'informed consent' afgenomen. Hierin werd de deelnemer toestemming gevraagd om het interview op te nemen en de resultaten anoniem te gebruiken in dit onderzoek. De privacy van de deelnemers werd gewaarborgd door middel van de checklist 'zorgvuldigheid persoonsgeboden data' (bijlage 2). Ook werden de transcripten niet gedeeld met derden en vernietigd na afronding het onderzoek. De opdrachtgever heeft vanwege de leeftijdscategorie van de deelnemers, namelijk 12-18 jaar, een verzoek ingediend bij de Medisch Ethische Toetsingscommissie (METC) voor toestemming om de antwoorden van de jongeren te mogen gebruiken in het onderzoek. Er zijn geen extra, of andere belangen aan dit onderzoek verbonden, op grond waarvan geconcludeerd werd dat er geen sprake is van belangenverstremgeling, mede ook omdat de onderzoeker niet werkzaam is bij de organisatie.

Resultaten

De data is verzameld tussen maart en april 2021. De resultaten zijn verkregen bij zowel leerlingen die van school zijn uitgevallen, als leerlingen die gewisseld zijn van niveau. De resultaten worden weergegeven aan de hand van de ontwikkelde codeboom. De codeboom bestaat uit twee thema's: schooluitval en sociale steun. Bij sociale steun wordt gekeken naar het gezin en naar school. Bij schooluitval wordt gekeken naar de oorzaken van schooluitval op zowel de korte- als de lange termijn. De codeboom is te zien in onderstaande figuur.

Figuur 1: Codeboom

In onderstaande tabel is te zien welke respondenten de onderzoeker heeft geraadpleegd.

Deelnemer	Geslacht	Leeftijd	Schoolniveau	Nog op school?
Respondent 1	M	17 jaar	Havo 5	Ja
Respondent 2	V	15 jaar	Havo 3	Ja
Respondent 3	M	17 jaar	Havo 4	Nee
Respondent 4	M	14 jaar	Havo 1	Nee

Tabel 2: Karakteristieken respondenten

Sociale steun vanuit het gezin

Zoals al eerder is beschreven is sociale steun vanuit het gezin essentieel om schooluitval te verminderen. Alle respondenten kregen de vraag wat zij verstaan onder sociale steun. Hieruit kwamen de volgende antwoorden: de aanwezigheid van ouders, ouders die helpen indien en waar nodig en ouders die hun kinderen voorzien van spullen en achter het kind staan. Zoals hierboven beschreven is, is sociale steun in twee sub thema's onderverdeeld.

Gezin

Uit de interviews is gebleken dat de helft van de respondenten die uitvielen gescheiden ouders had. Hieruit kwam naar voren dat in beide gevallen een van de ouders niet actief betrokken was. In deze gezinnen was of de moeder of de vader niet tot nauwelijks aanwezig. Hierbij had een respondent geen contact meer met zijn moeder en had een andere respondent weinig contact met zijn vader. Alle respondenten hadden broers/zussen. In alle gevallen waren deze andere gezinsleden jonger dan de respondent en werd er niet over problematiek gesproken onderling. Bij één respondent was het opvallend dat zijn jongere broer dezelfde problematiek ervaarde. Hij gaf het volgende aan "nou die had zelf ook weer problemen zeg maar die zat ook erg aan de drugs dus dat was allemaal een beetje klote zeg maar." Alle respondenten gaven aan dat de steun van ouders bijdroeg aan het afmaken van school. Zo gaven de respondenten aan dat zij altijd terecht konden bij hun ouders met vragen, zo

probeerde het gros van de ouders te helpen bij het schoolwerk en konden ze hun kinderen voorzien bijvoorbeeld van een laptop om hiermee makkelijker schoolopdrachten te kunnen maken.

Respondent 1 gaf het volgende aan *“ik denk dat ik dan wel gewoon zie dat mijn ouders er voor mij zijn, niet alleen voor school maar ook voor andere dingen en dan ieder geval dat ik gewoon een normale laptop heb of weet ik veel wat en dan dit kan ik allemaal gewoon goed gebruiken om naar school te gaan.”* Daarnaast zorgden de ouders voor een schouder om op te leunen. Zo konden alle respondenten terecht bij hun ouders om te vertellen waar ze mee zaten. Dit zorgde ervoor dat de respondenten zich gehoord voelden. Respondent 2 gaf het volgende aan *“dat ze je inderdaad steunen met niet alleen te zeggen ik sta achter je maar echt met woorden of daden benadrukken.”* Respondent 3 gaf het volgende aan *“gewoon het belangrijkste is gewoon dat wat je kinderen ook doen, dat je gewoon achter je kind kan staan.”* *“Maar gewoon in keuzes die je maakt, vind ik dat een ouder daar je hoeft het er niet mee eens te zijn, maar steun in ieder geval je kind.”* Tevens gaf respondent 1 aan dat zijn vriendin ook een enorme steun was, hij gaf hierbij het volgende aan *“ook mijn vriendin is een grote steun. Zij helpt mij met alle grote keuzes die ik nu moet nemen.”*

Daarnaast gaf een professional tijdens een van de interviews het volgende aan *“wij merken dat op het moment dat je actief betrokken ouders hebt, ouders die bereid zijn om naar zichzelf te kijken en te reflecteren en echt een samenwerking aan willen gaan, dat het slagingspercentage zoveel groter is.”* Dit laat tevens zien dat het essentieel is dat ouders betrokken zijn bij hun kind.

School

Uit de interviews is gebleken dat de mentor een belangrijke rol speelt op school. Respondent 1 gaf het volgende aan *“zij zorgt ervoor dat je je wel fijn voelt.”* *“mijn mentor die vraagt gewoon aan mij hoe het is.”* Respondent 2 zei: *“ik heb een persoonlijk mentor en daar vertel ik opzich ook best wel veel aan.”* Wat opvallend was, is dat de respondenten die zijn afgezakt van niveau vooral aangaven dat een mentor een belangrijke rol hierbij speelde. Zo merkte zij verschil bij hun mentor op het niveau waar zij zaten en met hun ‘nieuwe’ mentor. Zij gaven aan dat zij veel steun ervaarden aan hun mentor en dat zij een duidelijke ondersteunende factor was in de overstap naar een lager niveau. Respondent 1 gaf het volgende aan *“bij mijn mentor nu op de havo, ja daar merk je gewoon dat ze zich zorgen om je maakt, of dat er iets is. En zij zorgt ervoor dat je je wel fijn voelt. En de gesprekjes op het vwo die je voerde met je mentor dat was gewoon niks. Na een gesprek kon ik helemaal niet herinneren waar het gesprek over ging.”* Naast de mentor spelen klas/leeftijdsgenoten ook een belangrijke rol. Echter was dit niet bij alle respondenten het geval. Respondent 4 gaf aan weinig vrienden te hebben en hierdoor niet met leeftijdsgenoten durfde dan wel kon praten. Respondent 2 had juist veel baat bij haar vriendin. Zij gaf het volgende aan *“ik heb inderdaad wel dat ik het aan mijn vriendin wel gewoon vertel.”* Tevens had respondent 1 ook positieve ervaringen. Hij gaf het volgende aan *“voor sommige dingen ga ik wel eens naar andere mensen op school naar mijn vrienden of naar mijn mentor en soms nog wel eens naar een andere docent die ik goed ken.”*

De meerderheid van de respondenten heeft ook aangegeven dat de huidige situatie omtrent COVID-19 het missen van les(stof), ook tot moeite met school heeft geleid.

Schooluitval

Hieronder wordt weergegeven wat de (mogelijke) redenen van schooluitval kunnen zijn. Tevens zijn er door de respondenten redenen gegeven die hebben bijgedragen aan het uitvallen op school of het afzakken van niveau.

Oorzaken schooluitval korte termijn

Uit de interviews is gebleken dat de meerderheid van de respondenten autisme blijkt te hebben. Waarvan een klein deel van de respondenten ook nog ADHD heeft. Het gros van de respondenten ervaren psychische klachten, onder andere door ervaringen met pesten. Door deze psychische klachten vonden veel respondenten het lastig om naar school te komen. Respondent 3: *“Maar het was gewoon meer dat het mentaal gewoon niet lukte om überhaupt nog op te komen dagen”*. Wat opvallend was, is dat de respondenten die zijn uitgevallen op school beiden gescheiden ouders hadden. Zij gaven aan dat zij veel hulp ervaren van de ouder die betrokken was. Hierbij gaf een respondent aan dat zijn ouders allang gescheiden waren en het hierdoor ‘normaal’ was voor hem. Een andere respondent gaf aan dat hij veel moeite heeft gehad met de scheiding van zijn ouders en hij daardoor ook onder behandeling kwam bij een psycholoog.

Een van de respondenten gaf aan last te hebben van slapeloosheid. Dit zorgde ervoor dat het lastig was om naar school te gaan. Respondent 3: *“Mijn ritmes waren gewoon echt helemaal naar de klote dat ik pas om vier/vijf uur kon slapen soms heb ik ook wel eens zes/zeven uur gezien en dan nog een keer naar school toe.”* Daarnaast is de minderheid van de respondenten in aanraking gekomen met drugs, waardoor zij ook in aanraking kwamen met de verkeerde vriendengroep. Respondent 3: *“Ik had eigenlijk vooral vrienden buiten school, dus die zaten niet bij mij op school. Maar dat was ook niet echt het beste clubje vrienden, daar werd heel veel drugsmisbruik gedaan.”* *“Dus het ging op een gegeven moment ook helemaal de verkeerde kant op.”* Daarnaast werd door de minderheid van de respondenten gerookt.

Oorzaken schooluitval lange termijn

Uit de interviews is gebleken dat een klein deel van de respondenten regelmatig absent waren op school, dit gold voor zowel de uitvallers en de afzakkers. Dit ging van kwaad tot erger, waardoor respondent 3 geheel uitviel. Hij gaf het volgende aan *“ik vond het wel erg zonde om mijn havo zo te stoppen, maar het kon niet anders.”* De overige respondenten, die van niveau zijn gezakt, gaven aan wel eens te spijbelen, maar dit leidde niet tot volledige uitval.

De respondenten gaven aan, indien het goed ging op school de motivatie toe nam. Maar wanneer het slecht ging op school de motivatie daalde. Respondent 1 gaf hier het volgende over aan *“ja je moet echt motivatie vinden om ergens heen te streven. Iets wat je onderbouwd en waar je op kan bouwen en dan heb je die motivatie, want daar begint het mee.”*

De helft van de respondenten geven aan ervaring te hebben met wisseling van schoolniveau. Beide respondenten zijn een niveau gezakt op de middelbare school. Respondent 1 gaf het volgende aan *“Op het vwo is het wel een stuk lastiger dan op de havo en ik had op het vwo niet altijd de motivatie ofzo om op het vwo te zitten.”* Respondent 2 deelde het volgende *“als ik op de mavo als het makkelijker is als dat gewoon wel werkt, dan ga ik daar liever naar toe.”*

Discussie en conclusie

Discussie

Betekenis resultaten

In het onderzoek stond de volgende onderzoeksvraag centraal: *'Hoe kan de sociale steun van het gezin van jongeren van 12- 18 jaar bijdragen aan een verminderde kans op schooluitval?'.* Uit het onderzoek kwam naar voren dat sociale steun vanuit het gezin én vanuit school positieve effecten vertoonden. De jongeren gaven aan dat zij terecht konden bij hun ouders wanneer nodig. Daarnaast ondersteunden hun ouders hen bij het huiswerk en opdrachten en konden zij de jongeren voorzien van spullen zoals een laptop die hieraan bijdroegen. Tevens laat onderzoek zien dat sociale steun van het gezin essentieel is bij het verminderen van schooluitval (Gubbels, Van der Put & Assink, 2019). Zo werd er ook gevonden dat de betrokkenheid en de band tussen ouder en kind worden geassocieerd met een verhoogde slagingskans (Zaff et al., 2017) en werden er betere schoolprestaties gezien (McDermott, Anderson & Zaff, 2018). Ook de betrokkenheid van een mentor/docent werden als prettig ervaren. Jongeren gaven aan dat het fijn is om met hen sommige zaken te bespreken, omdat een docent dichterbij staat wat schoolzaken betreft. Ook gaven zij aan dat het prettig is om met medestudenten te praten, omdat zij goed begrijpen wat jij doormaakt. Dit komt overeen met de literatuur, hierin was onderzocht dat jongeren ook toenadering zoeken bij hun medestudenten en docenten (Wang & Eccles, 2012). Uit het onderzoek kwam naar voren dat er verschillende risicofactoren bijdragen aan schooluitval. De volgende resultaten vielen op. Allereerst dat gedrag, mentale- en sociale factoren bijdroegen aan schooluitval. Denk hierbij o.a. aan roken, drugsgebruik, psychische klachten en het hebben van gescheiden ouders. Tevens werd langdurig schoolverzuim en wisseling van schoolniveau in relatie gebracht met schooluitval.

Kritische beschouwing

Betrouwbaarheid en validiteit

De interne validiteit werd vergroot door audio-opnames af te nemen tijdens de interviews (Doorewaard, Kil & Van de Ven, 2016) en deze uit te schrijven en hierbij ook te kijken naar uitschieters in de antwoorden en deze op juiste wijze te verwerken in de resultaten. Ook werd de interne validiteit vergroot door een rustige omgeving te creëren tijdens de interviews en werden er zoveel mogelijk verschillende antwoorden verkregen uit de interviews. De interne validiteit werd vergroot, door een membercheck uit te voeren, de deelnemers konden op deze manier de antwoorden verifiëren (Bakker & Van Buuren, 2014). Daarnaast werd de interne validiteit van het onderzoek vergroot door data-triangulatie. Dit houdt in dat verschillende bronnen geraadpleegd werden om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Als laatste werd de interne validiteit vergroot door de juiste keuze te maken in het aanbod van aanmeldingen van deelnemers. De externe validiteit van het onderzoek is minder groot. De uitkomsten van dit onderzoek zijn namelijk niet geheel generaliseerbaar naar jongeren die buiten deze doelgroep vallen (Bakker & Van Buuren, 2014).

Sterke en zwakke punten

Dit onderzoek heeft sterke en minder sterke punten. Een sterk punt is dat er meerdere respondenten zijn geïnterviewd die uit verschillende steden en van verschillende middelbare scholen afkomstig zijn. Dit zorgt ervoor dat er vanuit meerdere hoeken naar het onderwerp wordt gekeken, hierdoor is het onderzoek sterker geworden (Wu, Thompson, Aroian, McQuaid & Deatrck, 2016). Ook zijn alle interviews met dezelfde topiclijst afgenomen. Een ander sterk punt is dat de interviews zijn opgenomen, hierdoor wordt de kans op het missen van belangrijke data vermeden (Jamshed, 2014).

Een zwakte van dit onderzoek is dat de respondenten zichzelf hebben opgegeven. Dit kan ervoor zorgen dat niet alle jongeren zijn geïnterviewd die relevant hadden kunnen zijn voor het onderzoek. Ook waren er tijdens twee interviews begeleiders van de jongeren aanwezig, wat mogelijk voor afleiding kon zorgen of de openheid van de respondent kon beïnvloeden. Ook is het mogelijk dat de respondenten sociaal wenselijke antwoorden gaven, hierdoor zijn niet alle resultaten generaliseerbaar naar de praktijk (Baarda, 2014). Tevens is datasaturatie niet bereikt met het aantal interviews dat door de onderzoeker is afgenomen. Het is namelijk niet realistisch dat er na vier interviews geen nieuwe data meer te vinden is (Saunders et al., 2018). Alle respondenten hebben een havo achtergrond, dit kan ervoor zorgen dat hierdoor niet alle gewenste antwoorden zijn verkregen, het kan namelijk zo zijn dat er op vwo en mavo andere problematiek kunnen spelen. Daarnaast waren de respondenten drie mannen en één vrouw, hierdoor kan de diversiteit in twijfel worden getrokken. Tevens is er verouderde literatuur gebruikt, hierdoor kan het zijn dat de resultaten uit die onderzoeken niet altijd matchen met toepassingen en/of uitkomsten uit het verleden.

Implicaties voor het verpleegkundige vak en suggesties voor vervolgonderzoek

De resultaten van dit onderzoek zijn van belang voor de jeugdverpleegkundigen die werkzaam zijn bij de GGD. In het onderzoek komt naar voren dat sociale steun van het gezin bijdraagt aan een verminderde kans op schooluitval. Tevens worden verschillende risicofactoren gezien bij jongeren die uitvallen op school. Hierdoor is het van belang om de jeugdverpleegkundige meer te betrekken vanwege haar signalerende rol bij de jongeren tijdens het spreekuur op de middelbare school. Hierbij zou zij tijdig risicofactoren kunnen signaleren die kunnen leiden tot schooluitval. Wanneer zij meer tijd heeft om de jongeren te leren kennen, kunnen zij vroegtijdig deze risicofactoren signaleren en hierop inspelen. Ook is het van belang om ouders van de jongere zoveel mogelijk te betrekken. De steun die zij bieden is onmisbaar. Daarnaast is er nog meer vervolgonderzoek nodig om uit te zoeken wat jongeren nodig hebben om niet uit te vallen op school. Dit onderzoek speelt een kleine rol in het grootschalige onderzoek 'Mentaal Kapitaal' van de kenniswerkplaats Jeugd en Gezin centraal. Zij gaan dit verder in kaart brengen (Werkplaats en Jeugd, z.d.).

Conclusie

Uit dit onderzoek kan de conclusie getrokken worden dat sociale steun wel degelijk effect heeft op het verminderen van schooluitval onder jongeren. Deze sociale steun kan op verschillende manieren verkregen worden. Denk hierbij aan sociale contacten op school, docenten, maar het allerbelangrijkst het gezin. Tevens zijn er een aantal risicofactoren die bijdragen aan schooluitval, onder andere schoolverzuim en wisseling van schoolniveau.

Advies voor de praktijk

Met behulp van het onderzoek is de onderzoeker tot een aantal aanbevelingen gekomen:

1. Het is van belang om de jeugdverpleegkundige meer te betrekken bij het verminderen van schooluitval. De jeugdverpleegkundige ziet de jongere op het spreekuur en kan op die manier goed in contact met hen komen. Om deze aanbeveling te laten slagen is het van belang dat de spreekuren verlengd worden. Het is echter nu nog lastig om aan te geven met hoeveel minuten het spreekuur verlengd zou moeten worden. Dit zou getest moeten worden waarbij dit uiteraard afhankelijk is van de inhoud en diepgang van het gesprek. Indien het spreekuur verlengd wordt heeft de jeugdverpleegkundige naast haar reguliere werkzaamheden meer tijd om mogelijke andere problemen bij de jongere te signaleren. De positieve uitkomst hiervan kan zijn dat de jeugdverpleegkundige beter kan inspelen op de situatie, haar rapportage beter kan uitwerken en tijdig en inhoudelijk goed kan signaleren dat de jongere te kampen heeft met problemen, of een van eerder genoemde risicofactoren ervaart, waardoor evenzo andere disciplines ingeschakeld kunnen worden. Dit kan ervoor zorgen dat de jongere tijdig ondersteund kan worden, en dat hiermee de kans op schooluitval wordt verminderd;
2. Om bovenstaand doel te bereiken is het essentieel dat de jeugdverpleegkundigen goed geschoold zijn. Tijdens de opleiding of door middel van extra scholingen kunnen de jeugdverpleegkundigen inzicht krijgen in de risicofactoren die kunnen leiden tot schooluitval. De scholing moet zowel theoretisch als praktisch van aard zijn waarbij huidige maatschappelijke inzichten van belang zijn. Ook moeten zij goed in kaart kunnen brengen wat de jongere ervaren om op die manier de juiste disciplines in te schakelen (kennis van de juiste disciplines en contact met deze organisaties is essentieel);
3. Zowel dit onderzoek als de literatuur laat zien dat sociale steun essentieel is bij het verminderen van schooluitval. Sociale steun zou kunnen worden ingezet als (verpleegkundige) interventie om schooluitval te verminderen. Hierbij zou de jeugdverpleegkundige een rol kunnen spelen in het adviseren en begeleiden van ouders.

Bibliografie

- Afia, K., Dion, E., Dupéré, V., Archambault, I., & Toste, J. (2019). Parenting practices during middle adolescence and high school dropout. *Journal of Adolescence* (54), 55-64. Geraadpleegd op 12 februari 2021, van <https://www-sciencedirect-com.hu.idm.oclc.org/science/article/pii/S0140197119301496>
- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek!* Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Babinksi, L., Corra, A., & Gifford, E. (2016). Evaluation of a public awareness campaign to prevent high school dropout. *The Journal of primary prevention* (37), 361-375. Geraadpleegd op 23 februari 2021, van <https://link.springer.com/article/10.1007/s10935-016-0438-3>
- Bakker, E., & Van Buuren, H. (2014). *Onderzoek in de gezondheidszorg*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek (CCMO) (z.d.). *Uw onderzoek: WMO-plichtig of niet?* Geraadpleegd op 3 maart 2021, van <https://www.ccmo.nl/onderzoekers/wet-en-regelgeving-voor-medisch-wetenschappelijk-onderzoek/uw-onderzoek-wmo-plichtig-of-niet>
- Dingemans, K. (2019). *Ultiem stappenplan voor het coderen van interviews*. Geraadpleegd op 18 februari 2021, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/coderen-interview/>
- Doorewaard, H., & Kil, A., & Van de Ven, A. (2016). *Praktijkgericht kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom uitgevers Amsterdam.
- Dupéré, V., Dion, E., Leventhal, T., Archambault, I., Crosnoe, R., & Janosz, M. (2018). High school dropout in proximal context: the triggering role of stressful life events. *Child development* (89)2, 107-122. Geraadpleegd op 24 februari 2021, van <https://srcd-onlinelibrary-wiley-com.hu.idm.oclc.org/doi/pdfdirect/10.1111/cdev.12792>
- Fernández Lasarte, O., Ramos Díaz, E., Goñi Palacios, E., & Rodríguez Fernández, A. (2020). The role of social support in school adjustment during secondary education. *Psicothema* (32)1, 100-107. Geraadpleegd op 2 maart 2021, van <http://www.psicothema.com/PDF/4581.pdf>
- Goux, D., Gurgand, M., & Maurin, E. (2017). Adjusting your dreams? High school plans and dropout behaviour. *Economic journal* (127)602, 1025-1046. Geraadpleegd op 23 februari 2021, van <https://web-a-ebsohost-com.hu.idm.oclc.org/ehost/detail/detail?vid=1&sid=2fa3c014-0ed7-4ba1-a2a6-1ee0394ce804%40sessionmgr4006&bdata=JnNjb3BIPXNpdGU%3d#AN=123522054&db=buh>
- Gubbels, J., van der Put, C., & Assink, M. (2019). Risicofactoren voor spijbelen en schooluitval: een meta-analyse. *Kind en adolescent* (40), 215-249. Geraadpleegd op 12 februari 2021, van <https://link.springer-com.hu.idm.oclc.org/article/10.1007/s12453-019-00211-w#Abs2>
- Jamshed, S. (2014). Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of Basic and Clinical Pharmacy* (5)4, 87-88. Geraadpleegd op 29 april 2021, van <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4194943/#>
- Jong JGZ (z.d.). *Onderzoeken op de middelbare school*. Geraadpleegd op 25 mei 2021, van <https://www.jongjgz.nl/onderzoeken-op-de-middelbare-school>
- Lansford, J., Dodge, K., Pettit, G., & Bates, J. (2016). A public health perspective on school dropout and adult outcomes: a prospective study of risk and protective factors from age 5 to 27. *Journal of*

- adolescent health* (58)6, 652-658. Geraadpleegd op 12 februari 2021, van <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4877222/pdf/nihms-761366.pdf>
- Lusse, M. (2013). *Een kwestie van vertrouwen: een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstedelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval* (Proefschrift). Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- McDermott, E., Anderson, S., & Zaff, J. (2018). Dropout typologies: Relating profiles of risk and support to later educational re-engagement. *Applied developmental Science* (22)3, 217-232. Geraadpleegd op 3 maart 2021, van <https://web-a-ebsohost-com.hu.idm.oclc.org/ehost/detail/detail?vid=2&sid=0926fe2a-aeff-4cef-bd32-b9067ff8ad7f%40sessionmgr4006&bdata=JnNjb3BIPXNpdGU%3d#AN=129754822&db=a9h>
- Morrow, A., & Villodas, M. (2018). Direct and indirect pathways from adverse childhood experiences to school dropout among high risk adolescents. *Journal of research on adolescence* (28)2, 327-341. Geraadpleegd op 12 februari 2021, van <https://web-b-ebsohost-com.hu.idm.oclc.org/ehost/detail/detail?vid=1&sid=e0097030-2a26-4356-b100-86ba3e16ec4a%40sessionmgr103&bdata=JnNjb3BIPXNpdGU%3d#AN=129891667&db=pbh>
- Nederlands Jeugdinstuut (2020, 9 maart). *Cijfers voortijdig schoolverlaten*. Geraadpleegd op 9 februari 2021, van <https://www.nji.nl/Cijfers-voortijdig-schoolverlaten>
- Nederlands Jeugdinstuut (z.d.). *Definitie schooluitval*. Geraadpleegd op 9 februari 2021, van <https://www.nji.nl/Voortijdig-schoolverlaten-en-verzuim-Probleemschets>
- Nederlands Jeugdinstuut (z.d.). *Jeugdwet*. Geraadpleegd op 17 februari 2021, van <https://www.nji.nl/Jeugdwet>
- Ogresta, J., Rezo, I., Kožljan, P., Paré, M., & Adjuković, M. (2020). Why do we drop out? Typology of dropping out of high school. *Youth & Society* (0), 1-21. Geraadpleegd op 24 februari 2021, van <https://journals-sagepub-com.hu.idm.oclc.org/doi/pdf/10.1177/0044118X20918435>
- Onderwijs in Cijfers (z.d). *Landelijke vsv cijfers*. Geraadpleegd op 23 februari 2021, van <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/onderwijs-algemeen/leerlingen-en-studenten/prestaties-voortijdig-schoolverlaten/landelijke-vasv-cijfers>
- Rijksoverheid (z.d.). *Voortijdig schoolverlaten (vasv)*. Geraadpleegd op 21 februari 2021, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vasv/maximaal-20.000-voortijdig-schoolverlaters-in-2021>
- Rijksoverheid (z.d.). *Voortijdig schoolverlaten (vasv)*. Geraadpleegd op 9 februari 2021, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vasv/minder-voortijdig-schoolverlaters>
- Robinson, E., & Meredith, V. (2013). Family factors in early school leaving. *Child family community Australia* (2), 30-40. Geraadpleegd op 23 maart 2021, <https://aifs.gov.au/cfca/publications/family-factors-early-schoolleaving#:~:text=Family%2Drelated%20risk%20factors%20for,family%20structure%20and%20parenting%20practices>.
- Santos, S., Nada, C., Macedo, E., & Araújo, H. (2020). What do young adults' educational experiences tell us about Early School Leaving processes. *European Educational Research Journal* (19)5, 463-481. Geraadpleegd op 24 februari 2021, van <https://journals-sagepub-com.hu.idm.oclc.org/doi/pdf/10.1177/1474904120946885>

Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., Burroughs, H., & Jinks, C. (2018). Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and operationalization. *Quality & Quantity* (52)4, 1893-1907. Geraadpleegd op 29 april 2021, van <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5993836/>

Theunissen, M., Bosma, H., Verdonk, P., & Feron, F. (2015). Why wait? Early determinants of school dropout in preventive pediatric primary care. *PLoS One*, 10(11), 1-22. Geraadpleegd op 12 februari 2021, van <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4640597/pdf/pone.0142315.pdf>

Thomas, V., de Backer, F., Peeters, J., & Lombaerts, K. (2019). Parental involvement and adolescent school achievement: the mediational role of self-regulated learning. *Learning environments research* (22)3, 345-363. Geraadpleegd op 24 februari 2021, van <https://web-a-ebSCOhost-com.hu.idm.oclc.org/ehost/detail/detail?vid=1&sid=1b4a360d-d8c1-4354-9dbb-9c7f1f16cd6a%40sessionmgr4006&bdata=JnNjb3BIPXNpdGU%3d#AN=138590339&db=ehh>

Van Eck, K., Johnson, S., Bettencourt, A., & Lindstrom Johnson, S. (2017). How school climate relates to chronic absence: a multi-level latent profile analysis. *Journal of school psychology* (61), 89-102. Geraadpleegd op 24 februari 2021, van <https://www.sciencedirect-com.hu.idm.oclc.org/science/article/pii/S0022440516300607>

Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (z.d.). *CanMEDS*. Geraadpleegd op 16 februari 2021, van <https://www.venvn.nl/registers/kwaliteitsregister/leren/canmeds/>

Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (2014, april). *Expertisegebied jeugdverpleegkundige*. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van <https://www.venvn.nl/media/ze5pf310/20140411-expertise-jeugdverpleegkundige.pdf>

Wang, M., & Eccles, J., (2012). Social Supports Matters: Longitudinal Effects of Social Support on Three Dimensions of School Engagement from Middle to High school. *Child development* (3), 877-895. Geraadpleegd op 23 maart 2021, van https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1467-8624.2012.01745.x?casa_token=NhJO93jq8oYAAAAA%3Ad6KEMICMPUOoXif8OHwAHPPgRRzcWf50vGRzHgKEUJllqhZr_5sPKEGbvViFI-Sg-czsXV42HQRBeig

Werkplaats en Jeugd (z.d). *Jeugd en Gezin Centraal*. Geraadpleegd op 17 februari 2021, van <https://werkplaatsenjeugd.nl/regionale-kenniswerkplaatsen-jeugd/jeugd-en-gezin-centraal/details/>

Wu, Y., Thompson, D., Aroian, K., McQuaid, E., & Deatrck, J. (2016). Commentary: Writing and Evaluating Qualitative Research Reports. *Journal of Pediatric Psychology*, 41(5), 493-505. Geraadpleegd op 29 april 2021, van <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4888120/>

Zaff, J., Donlan, A., Gunning, A., Anderson, S., McDermott, E., & Sedeca, M. (2017). Factors that Promote High School Graduation: a Review of the Literature. *Educational Psychology Review*, 29(3), 447-476. Geraadpleegd op 12 februari 2021, van <https://web-b-ebSCOhost-com.hu.idm.oclc.org/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=d8a6c8cb-80f5-4691-8bca-71af4364c705%40pdc-v-sessmgr01>

ZonMw (2019). *Inhoudelijk project Mentaal Kapitaal: investering in een doorgaande ontwikkeling van alle jeugd*. Utrecht: ZonMw.